

ԺՈՂՈՎԱԾՈՒ

ԵՐԵՎԱՆԻ ՊԵՏԱԿԱՆ
ՆԱՄԱՆՍԱՐԱՆ

ԻՐԱՎԱԳԻՏՈՒԹՅԱՆ ՖԱԿՈՒԼՏԵՏ

ԵՊՆ ԻՐԱՎԱԳԻՏՈՒԹՅԱՆ ՖԱԿՈՒԼՏԵՏԻ ՊՐՈՖԵՍՈՐԱԴԱՍԱԽՈՍԱԿԱՆ ԿԱԶՄԻ ԳԻՏԱԺՈՂՈՎԻ ՆՅՈՒԹԵՐԻ ԺՈՂՈՎԱԾՈՒ

ՆՎԻՐՎՈՒՄ Է
ՆՆ ԱՆԿԱԽՈՒԹՅԱՆ
25-ԱՄՅԱԿԻՆ

ԵՐԵՎԱՆԻ ՊԵՏԱԿԱՆ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆ

ԵՊՀ ԻՐԱՎԱԳԻՏՈՒԹՅԱՆ ՖԱԿՈՒԼՏԵՏԻ
ՊՐՈՖԵՍՈՐԱԴԱՍԱԽՈՍԱԿԱՆ ԿԱԶՄԻ
ԳԻՏԱԺՈՂՈՎԻ ՆՅՈՒԹԵՐԻ
ԺՈՂՈՎԱԾՈՒ

ՆՎԻՐՎՈՒՄ Է
ՀՀ ԱՆԿԱԽՈՒԹՅԱՆ 25-ԱՄՅԱԿԻՆ

Երևան
ԵՊՀ հրատարակչություն
2017

ՀՏԴ 340:06
ԳՄԴ 67
Ե 813

*Հրատարակության և երաշխավորել
ԵՊՀ իրավագիտության ֆակուլտետի խորհուրդը*

Գլխավոր խմբագիր՝

**իրավ. գիտ. դոկտոր, պրոֆեսոր,
ՀՀ ԳԱԱ ակադեմիկոս Գ. Ս. Ղազինյան**

Գլխավոր խմբագրի տեղակալներ՝

**իրավ. գիտ. դոկտոր, պրոֆեսոր Ա. Մ. Հայկյանց
իրավ. գիտ. թեկնածու, դոցենտ Կ. Ա. Գևորգյան**

Խմբագրակազմ՝

**իրավ. գիտ. դոկտոր, պրոֆեսոր Ա. Հ. Գաբուզյան
իրավ. գիտ. դոկտոր, պրոֆեսոր Ս. Ա. Դիրանդյան
իրավ. գիտ. դոկտոր, պրոֆեսոր Ա. Գ. Վաղարշյան
իրավ. գիտ. դոկտոր, պրոֆեսոր Գ. Բ. Դանիելյան
իրավ. գիտ. դոկտոր, պրոֆեսոր Վ.Վ. Ստեփանյան
իրավ. գիտ. դոկտոր, պրոֆեսոր Վ. Դ. Ավետիսյան
իրավ. գիտ. թեկնածու, դոցենտ Ս. Գ. Մեղրյան**

Ե 813 ԵՊՀ իրավագիտության ֆակուլտետի պրոֆեսորադասախոսական կազմի գիտաժողովի նյութերի ժողովածու/ ԵՊՀ; Գլխ. խմբ.՝ Գ. Ս. Ղազինյան. –Եր., ԵՊՀ, 2017, 534 էջ:

Ժողովածուն ամփոփում է ԵՊՀ իրավագիտության ֆակուլտետում 2016 թ. դեկտեմբերի 8-ին տեղի ունեցած գիտաժողովի նյութերը՝ նվիրված ՀՀ Սահմանադրությունն ընդունելու 20-ամյակին:

Այն ընդգրկում է իրավունքի գրեթե բոլոր ճյուղերի վերաբերյալ գիտական աշխատանքներ, որոնք աչքի են ընկնում բարձրացված հարցերի արդիանակությամբ, տեսական խոր վերլուծություններով և գործնական նշանակությամբ: Ժողովածուի մեջ տեղ են գտել ինչպես ճանաչված գիտնականների, այնպես էլ երիտասարդ դասախոսների ու ասպիրանտների աշխատանքները: Կարող է օգտակար լինել իրավաբան տեսաբաններին, իրավաստեղծ և իրավակիրառ մարմինների ներկայացուցիչներին, իրավունքի տարբեր հարցերով հետաքրքրվողներին:

ՀՏԴ 340:06
ԳՄԴ 67

ISBN 978-5-8084-2208-7

© ԵՊՀ հրատ., 2017
© Հեղ. խումբ, 2017

**ԳՐԱՎՈՎ ՉԱՊԱՀՈՎՎԱԾ ՊԱՀԱՆՁԱՏԻՐՈՋ ԵՎ
ԳՐԱՎԱՌՈՒԻ ԻՐԱՎՈՒՆՔՆԵՐԻ ՀԱՐԱՔԵՐԱԿՑՈՒԹՅԱՆ
ԽՆԴԻՐԸ ԿԱՏԱՐՈՂԱԿԱՆ ՎԱՐՈՒՅԹՈՒՄ ԳՐԱՎԻ
ԱՌԱՐԿԱՅԻ ՎՐԱ ԲՈՆԱԳԱՆՁՈՒՄ ՏԱՐԱԾԵԼԻՄ**

Վահագն Դավաթյան

*ԵՊՀ քաղաքացիական դատավարության ամբիոնի դասախոս,
իրավաբանական գիտությունների թեկնածու*

Կատարողական վարույթի շրջանակներում պարտապանի բռնագանձման ենթակա գույքը երբեմն ծանրաբեռնված է լինում վարույթով պահանջատեր չհանդիսացող այլ անձի գրավի իրավունքով: Այս իրավիճակում օրենսդրի և իրավակիրառողի առջև խնդիր է ծագում համադրելու միմյանցից տարբերվող շահեր: Առաջինը կատարողական վարույթով պահանջատիրոջ շահն է, որն իրավունք ունի իր պահանջի բավարարում ստանալու պարտապանի ողջ գույքից, բացառությամբ այն գույքի, որի վրա օրենքով չի թույլատրվում բռնագանձում տարածել (ՀՀ քաղաքացիական օրենսգրքը¹, հոդված 27, «Դատական ակտերի հարկադիր կատարման մասին» ՀՀ օրենք², հոդված 51): Մյուսը պահանջատեր չհանդիսացող գրավառուի շահն է, որի գլխավոր նպատակը պարտապանի այլ պարտատերերի նկատմամբ նախապատվություն ստանալն է³, իսկ նրա ունեցած գրավի իրավունքի բովանդակությունը պարտապանի կողմից պարտավորության չկատարման դեպքում գրավի առարկայի արժեքից առաջնահերթ բավարարում ստանալու հնարավորությունն է (ՀՀ քաղ. օր., հոդված 226, 3-րդ մաս): Ընդ որում, գրավով ապահովված պարտավորության կատարման ժամկետը կարող է և լրացած չլինել՝ այն

¹ Ընդունվել է 05.05.1998 թ., ՇՕ-239, սկզբնաղբյուրը՝ ՀՀՊՏ 1998.08.10/17(50), այսուհետ նաև՝ ՀՀ քաղ. օր.:

² Ընդունվել է 05.05.1998 թ., ՇՕ-221, սկզբնաղբյուրը՝ ՀՀՊՏ 1998.06.15/12(45), այսուհետ նաև՝ ԴԱՀԿ մասին ՀՀ օրենք:

³ Տե՛ս Рассказова Н. Ю. Гражданское право: Учебник / Под ред. А. П. Сергеева, Ю. К. Толстого. М., 2003, էջ 695:

պարագայում, երբ ավելի ստորադաս՝ գրավով չապահովված պարտավորությունն արդեն իսկ հարկադիր կատարման փուլում է: Այս իրավիճակում իրավական կարգավորումն ուղղված պետք է լինի, մի կողմից, գրավի իրավունքի և դրա իրացման հնարավորության պահպանմանը, մյուս կողմից՝ գրավով չապահովված պահանջի արդյունավետ հարկադիր կատարմանը:

Սույն հոդվածում կվերլուծենք վերը նկարագրված խնդիրը կարգավորող իրավական նորմերը, դրանցում կատարված՝ 2016 թվականի հունիսի 17-ին ընդունված և հուլիսի 23-ին ուժի մեջ մտած փոփոխությունները¹, կքննարկենք փոփոխություններից հետո ևս առկա խնդիրները ու վերջիններիս լուծման հնարավոր տարբերակները:

Նախ, դիտարկենք գրավառուի այն իրավունքները, որոնք ծագում են, երբ գրավի առարկայի վրա այլ անձի պահանջով բռնագանձում է տարածվում (արգելանք է դրվում): ԴԱՀԿ մասին ՀՀ օրենքի 50-րդ հոդվածի 1-ին մասի համաձայն՝ պարտապանի գրավ դրված գույքի վրա բռնագանձում տարածելու (արգելանք դնելու) դեպքում հարկադիր կատարողը գրավառուին ծանուցում է պարտապանի չմարված պարտավորությունների մասին, իսկ գրավառուն իրավունք է ստանում պահանջելու գրավով ապահովված պարտավորության վաղաժամկետ կատարում: Գրավով ապահովված պարտավորությունը վաղաժամկետ չկատարվելու դեպքում գրավառուն, քաղաքացիական օրենսդրությամբ սահմանված հիմքերով, իրավունք է

¹ Խոսքը, մասնավորապես, «Հայաստանի Հանրապետության քաղաքացիական օրենսգրքում լրացումներ և փոփոխություններ կատարելու մասին» Հայաստանի Հանրապետության 2016 թվականի հունիսի 17-ի ՀՕ-110-Ն օրենքի (սկզբնաղբյուրը՝ ՀՀՊՏ 2016.07.13/54(1234) Հոդ. 655) և «Դատական ակտերի հարկադիր կատարման մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքում լրացումներ և փոփոխություն կատարելու մասին» Հայաստանի Հանրապետության 2016 թվականի հունիսի 17-ի ՀՕ-113-Ն օրենքի (ՀՀՊՏ 2016.07.13/54(1234) Հոդ. 658) մասին է, որոնցով, այլ փոփոխությունների և լրացումների շարքում, ՀՀ քաղ. օր.-ը լրացվել է նոր՝ 243.1 հոդվածով, իսկ ԴԱՀԿ մասին ՀՀ օրենքի 50-րդ և 44.1 հոդվածներում կատարվել են դրանից բխող փոփոխություններ:

ստանում բռնագանձում տարածելու գրավի առարկայի վրա և առաջնահերթ բավարարում ստանալու դրա արժեքից:

Սակայն ինդիքը բարդանում է նրանով, որ ՀՀ քաղաքացիական օրենսգիրքը (հոդված 249) թույլատրում է գրավի առարկայի վրա բռնագանձում տարածել նաև առանց դատարան դիմելու, եթե այդպիսի կարգ նախատեսված է գրավառուի և գրավատուի համաձայնությամբ: Ընդ որում՝ կախված գրավի պայմանագրի կողմերի համաձայնությունից, արտադատական բռնագանձումը կարող է իրականացվել ինչպես հրապարակային սակարկությունների միջոցով, այնպես էլ գրավի առարկայի ուղղակի վաճառքով կամ գրավի առարկան դրա շուկայական արժեքով գրավառուի սեփականությանն անցնելու միջոցով: Այստեղ, մինչև օրենսդրական փոփոխությունները, առաջանում էին հետևյալ հարցերը.

1) Արդյո՞ք գրավառուն պահպանում է գրավի առարկայի վրա արտադատական կարգով բռնագանձում տարածելու հնարավորությունը, եթե գրավի առարկայի վրա արգելանք է դրվել կատարողական վարույթով, այլ անձի պահանջով, թե՞ գրավառուն պետք է իր պահանջը ներկայացնի արդեն դատական կարգով,

2) Եթե գրավառուն պահպանում է արտադատական բռնագանձման իրավունքը, ապա ինչպե՞ս պետք է պաշտպանվեն կատարողական վարույթով պահանջատիրոջ իրավունքները:

Մինչև օրենսդրական փոփոխությունները ԴԱՀԿ մասին ՀՀ օրենքը գրավառուին ըստ էության հնարավորություն չէր տալիս գրավի առարկայի վրա արտադատական կարգով բռնագանձում տարածելու այն դեպքում, երբ գրավի առարկայի վրա արդեն իսկ արգելանք էր կիրառվել այլ անձի պահանջով կատարողական վարույթում: ԴԱՀԿ մասին ՀՀ օրենքի 50-րդ հոդվածը միայն սահմանում էր, որ գրավով ապահովված պարտավորության վաղաժամկետ կատարման մասին գրավառուի պահանջը սահմանված կարգով բավարարվելու դեպքում գրավառուի՝ այդ գույքի արժեքից պահանջը բավարարվում է առաջնահերթ: Իսկ քանի որ հարկադիր կատարող գրավառուի պահանջները չէր կարող բավարարել այլ կերպ, քան դատական ակտի հիման վրա, ստացվում էր, որ գրավառուն, նույ-

նիսկ ունենալով գրավի առարկայի վրա արտադատական բռնագանձում տարածելու պայմանագրային հնարավորություն, ստիպված էր լինում այս դեպքերում դիմելու դատարան՝ պարտավորության վաղաժամկետ կատարման և գրավի առարկայի վրա բռնագանձում տարածելու պահանջով: Օրենքը սահմանում էր նաև հարկադիր կատարողի պարտականությունը՝ հետաձգելու կատարողական գործողությունները, եթե գրավառուն պահանջում էր գրավով ապահովված պարտավորության վաղաժամկետ կատարում (ԴԱՀԿ մասին ՀՀ օրենք, հոդված 36, 1-ին մաս, 2-րդ կետ):

Օրենսդրական փոփոխությունների արդյունքում այս խնդիրը լուծվեց, և կարգավորվեցին նաև կատարողական վարույթին զուգահեռ՝ գրավի առարկայի վրա արտադատական բռնագանձում տարածելու հարցերը:

Մասնավորապես, ՀՀ քաղաքացիական օրենսգիրքը լրացվել է նոր հոդվածով (243.1), որը կարգավորում է գրավ դրված գույքի նկատմամբ կիրառված այն սահմանափակումների ճակատագիրը, որոնք կիրառվել են երրորդ անձանց առջև գրավատուի ունեցած պարտավորությունների արդյունքում: Այդ հոդվածի և ԴԱՀԿ մասին ՀՀ օրենքում (հոդված 50) կատարված փոփոխությունների ընդհանուր տրամաբանության համաձայն՝ երրորդ անձանց պահանջներով կիրառված արգելանքները չեն կարող խոչընդոտել գրավառուին՝ բռնագանձում տարածելու գրավի առարկայի վրա, այդ թվում՝ արտադատական կարգով: Այն դեպքում, երբ գրավառուն, օգտվելով իր իրավունքից, իրացնում է գրավի առարկան, ապա գրավի առարկայի նկատմամբ կիրառված բոլոր սահմանափակումները դադարում են օրենքի ուժով, և նոր սեփականատիրոջը գույքն անցնում է առանց սահմանափակումների: Ընդ որում, եթե գրավի առարկայի նկատմամբ իրավունքները և սահմանափակումները ենթակա են պետական գրանցման (օրինակ՝ անշարժ գույքի դեպքում), ապա գրավի առարկան իրացրած գրավառուի դիմումը հիմք է նաև գրանցող մարմնում սահմանափակումները գրանցումից (հաշվառումից) հանելու համար:

Իհարկե, հնարավոր է իրավիճակ, երբ գրավի առարկայի ար-

տաղատական իրացման արդյունքում գրավառուի պահանջն ամբողջությամբ բավարարվի, և առաջանա նաև դրամական միջոցների դրական մնացորդ: Ըստ փոփոխությունների՝ այդ դրական մնացորդի վրա արգելանքը վերականգնվում է, և գրավառուն պարտավոր է տվյալ գումարը փոխանցել պարտապանի հաշվին (որն արգելանքի տակ է) կամ պահել նոտարի կամ դատարանի դեպոզիտում:

Ամեն դեպքում, գրավով ապահովված պարտավորության վաղաժամկետ կատարում պահանջելը և գրավի առարկայի վրա բռնագանձում տարածելը գրավառուի իրավունքն է, և նա կարող է նաև չօգտվել այդ իրավունքից: Այդ դեպքում հարկադիր կատարողը իրացնում է գույքը՝ գրավով ծանրաբեռնված վիճակում: Գույքի նոր սեփականատերը զբաղեցնում է գրավատուի տեղը՝ ստանձնելով նրա իրավունքներն ու պարտականությունները: Այս կանոնը չի փոփոխվել: Տարբերությունը միայն այն է, որ այժմ օրենքով սահմանվում է մեկամսյա ժամկետ, որի ընթացքում գրավառուն պետք է հարկադիր կատարողին տեղեկացնի իր իրավունքից օգտվելու և դրա եղանակի մասին: Նշված ժամկետը սկսում է հոսել այն պահից, երբ գրավառուն ստանում է գրավի առարկայի վրա բռնագանձում տարածելու մասին հարկադիր կատարողի ծանուցումը: Եթե նշված մեկամսյա ժամկետում գրավառուն հարկադիր կատարողին չի տեղեկացնում գույքի արտադատական բռնագանձման գործընթաց սկսելու մասին կամ հայտնում է, որ չի օգտվում իր այդ իրավունքից, ապա հարկադիր կատարողը շարունակում է գույքի վրա բռնագանձում տարածելու գործընթացը կատարողական վարույթի շրջանակներում:

Դժվար չէ նկատել, որ կատարված փոփոխությունները համակողմանիորեն պաշտպանում են գրավառուի իրավունքները: Հատկանշական է, որ քննարկվող օրենսդրական փոփոխությունների նախագծերի փաթեթի հիմնավորման մեջ նկարագրված է այդ թվում

գրավի իրացման խոչընդոտների վերացման անհրաժեշտությունը¹: Ինչ խոսք, կատարողական վարույթին զուգահեռ գրավի առարկայի վրա արտադատական բռնագանձման կանոնակարգման իրողությունն ինքնին պետք է դրական գնահատել, քանի որ հակառակ պարագայում գրավառուն անհիմն կզրկվեր գրավի իրավունքից բխող իր հնարավորությունների մի մասից: Այնուամենայնիվ, նման կարգավորումը պահանջում է է՛լ ավելի համակողմանի երաշխիքներ սահմանել շահագրգիռ բոլոր անձանց իրավունքների պաշտպանության համար՝ հաշվի առնելով երկու զուգահեռ՝ հանրային-իրավական և մասնավոր-իրավական ընթացակարգերի համաձայնեցման անհրաժեշտությունը: Մինչդեռ, պետք է արձանագրել, որ կատարված փոփոխություններից հետո էլ, մի կողմից, որոշ հարցեր մնում են չլուծված, մյուս կողմից առաջանում են նոր խնդիրներ, որոնք ներկայացնում ենք ստորև: Դրանցից առաջին երկուսը կապված են գրավառուի և պարտապանի կողմից իրենց իրավունքների չարաշահման վտանգի հետ՝ ի վնաս գրավառու չհանդիսացող պահանջատիրոջ իրավունքների: Այսպես.

Առաջին. ինչպես նշեցինք, ԴԱՀԿ մասին ՀՀ օրենքի 50-րդ հոդվածի 3-րդ մասի համաձայն՝ գրավի իրացման նախընտրելի եղանակի մասին գրավառուն պարտավոր է հարկադիր կատարողին տեղեկացնել վերջինիս համապատասխան ծանուցումն ստանալուց հետո՝ մեկ ամսվա ընթացքում: Այնուամենայնիվ, ժամկետային այս սահմանափակումը վերաբերում է միայն գրավի իրացման եղանակի *ընտրության* մասին տեղեկացնելուն: Մինչդեռ, որևէ ժամկետ չի սահմանվել բուն բռնագանձման գործընթացն իրականացնելու կամ առնվազն այն սկսելու համար: Ավելին, ԴԱՀԿ մասին ՀՀ օրենքի 50-րդ հոդվածի 1-ին մասի համաձայն՝ արտադատական բռնագանձման դեպքում գրավառուն իրավասու է ինքնուրույն ***և իր հայեցողությամբ*** (ընդգծումը մերն է) բռնագանձում տարածելու այդ գույքի

¹ Տե՛ս նախագծի հիմնավորումը ՀՀ ազգային ժողովի պաշտոնական ինտերնետային կայքում՝ <http://parliament.am/drafts.php?sel=showdraft&DraftID=7865&Reading=0>

վրա և իրացնելու այն, այդ թվում՝ երրորդ անձին ի սեփականություն հանձնելու՝ պարտավորության նկատմամբ առաջացած դրական մնացորդի նկատմամբ ապահովելով ՀՀ օրենսդրության պահանջների կատարումը: Նման պարագայում գրավառուն՝ առանձին կամ գրավատուի հետ միասին, կարող է արտադատական բռնագանձման գործընթացն այնպես կազմակերպել, որ դա տևի բավական երկար՝ ընդամենը մտադրություն ունենալով գրավի առարկան դուրս բերելու կատարողական վարույթով բռնագանձման ենթակա գույքի զանգվածից և շարունակելու գրավով ապահովված պարտավորական հարաբերությունները: Այդ հնարավորությունը բացառելուն ուղղված որևէ ուղղակի օրենսդրական կարգավորում չկա: Նման իրավիճակը, բնականաբար, էապես կխախտի պահանջատիրոջ շահերը և վերջինիս կախվածության մեջ կդնի մի գործընթացից, որի վրա ինքը որևէ ազդեցություն չունի:

Երկրորդ. գրավի առարկայի վրա արտադատական կարգով բռնագանձում կարող է տարածվել ոչ միայն հրապարակային սակարկությունների, այլ նաև ուղղակի վաճառքի միջոցով, ինչպես նաև գույքը գրավառուի սեփականությանը հանձնելու միջոցով (ՀՀ քաղ. օր., հոդված 249): Նշված եղանակներից մեկի ընտրությունը ևս ամբողջությամբ կախված է գրավառուի և գրավատուի (պարտապանի) համաձայնությունից: Ընդ որում, որևէ գործուն օրենսդրական մեխանիզմ չկա, որը կբացառեր այդպիսի համաձայնության կայացումը կամ փոփոխումն այն բանից հետո, երբ կատարողական վարույթով գրավի առարկայի վրա արգելանք է դրվում, և այդ մասին ծանուցում է ուղարկվում գրավառուին: Արդյունքում, կարող է ստացվել իրավիճակ, երբ, օրինակ, գրավառուն և գրավատուն սկզբնապես համաձայնեցրած լինեն գրավի առարկայի հրապարակային սակարկություններով արտադատական իրացման կարգ, սակայն այլ անձի պահանջով կատարողական վարույթ հարուցվելուց հետո փոխեն համաձայնության պայմանները՝ գրավի առարկան պարտքի դիմաց փոխանցելով գրավառուի սեփականությանը, առանց գրավի առարկայի արժեքի և պարտքի չափի տարբերությունը գրավատուին փոխանցելու, որն այլ պայմաններում կարող էր բռնագանձվել ի օգուտ

կատարողական վարույթով պահանջատիրոջ:

Չնայած տեսության մեջ իրավունքների չարաշահման բնորոշման շուրջ միասնական մոտեցման բացակայությանը¹, կարծում ենք, որ վերը նկարագրված երկու իրավիճակներն իրենցից ներկայացնում են հենց իրավունքների չարաշահում գրավառուի և գրավատուի կողմից՝ ի վնաս կատարողական վարույթով պահանջատիրոջ, կամ, առնվազն, նրանց կամ նրանցից մեկի անհիմն հարստացում պահանջատիրոջ հաշվին: Ուստի, սկզբունքորեն, կատարողական վարույթով պահանջատերը կարող է նման իրավիճակներում պաշտպանել իր իրավունքները՝ անհիմն հարստացումը վերադարձնելու կամ իրավունքների չարաշահմամբ պատճառված վնասը հատուցելու պահանջով: Այնուամենայնիվ, նման պահանջ ներկայացնելը և հիմնավորելը գործնականում բավական մեծ ջանքեր ու ժամանակ կպահանջի: Ըստ այդմ, մեր համոզմամբ, խնդրի նման լուծումը չի կարող իրավաչափ համարվել առնվազն Մարդու իրավունքների և հիմնարար ազատությունների պաշտպանության մասին Եվրոպական կոնվենցիայի 13-րդ հոդվածով երաշխավորված՝ իրավունքների պաշտպանության արդյունավետ միջոցի չափանիշներին չհամապատասխանելու հիմքով:

Կարծում ենք, որ նկարագրված խնդիրներին պետք է տրվի օրենսդրական լուծում: Պետք է նկատի ունենալ, որ պարտապանի կողմից գրավի առարկայի արտադատական բռնագանձման պայ-

¹ Ste'u, օրինակ, Агарков М. М. Проблема злоупотребления правом в советском гражданском праве//Известия АН СССР. Отделение экономики и права. 1946, N 6. էջ 427, Братусь С. Н. О пределах осуществления гражданских прав//Правоведение. 1967, N 3. էջ 82, Малеин Н. С. Закон, ответственность и злоупотребление правом//Советское государство и право. 1981, N 11, էջ 29, Рясенцев В. А. Условия и юридические последствия отказа в защите гражданских прав//Советская юстиция. 1962, N 9. էջեր 8-9, Ерошенко А. А. Осуществление субъективных гражданских прав// Правоведение. 1972, N 4, էջ 28, Грибанов В. П. Пределы осуществления и защиты гражданских прав. М., 1992, էջ 53, Гражданское право. Т. 1/Под ред. А. П. Сергеева и Ю. К. Толстого. М., 1996, էջեր 222-227, Емельянов В. И. Разумность, добросовестность, незлоупотребление гражданскими правами. - М.: "Лекс-Книга", 2002, էջեր 45-61:

մանների փոփոխության վերաբերյալ համաձայնության գալը գրավի առարկայի տնօրինման եղանակ է, քանի որ ուղղված է գույքի իրավական ճակատագիրը որոշելուն (ՀՀ քաղ. օր., հոդված 163): Իսկ գույքի տնօրինումն արգելվում է դրա վրա կիրառված արգելանքն ուժի մեջ մտնելու պահից (ԴԱՀԿ մասին ՀՀ օրենք, հոդված 44, 1-ին մաս)¹: Ուստի, գրավի առարկայի նկատմամբ արգելանքի կիրառումից հետո գրավի պայմանները փոփոխվել չեն կարող, իսկ գրավառուն պետք է հնարավորություն ունենա իրացնելու գրավի առարկան բացառապես արգելանքն ուժի մեջ մտնելու պահին առկա պայմաններով: Ըստ այդմ, կարծում ենք, որ գրավառուի կողմից իր իրավունքների չարաշահման ռիսկերը նվազագույնի հասցնելու նպատակով ԴԱՀԿ մասին ՀՀ օրենքի 50-րդ հոդվածն անհրաժեշտ է լրացնել կանոնով, ըստ որի՝ գրավառուն հարկադիր կատարողի ծանուցումը ստանալուց հետո մեկամսյա ժամկետում ոչ միայն պարտավոր է հարկադիր կատարողին տեղեկացնել գրավի իրացման նախընտրելի եղանակի ընտրության մասին, այլ նաև այդպիսի ընտրության դեպքում նշված ժամկետում սկսել իրացման գործընթացը՝ համաձայն գրավի առարկայի վրա արգելանքի կիրառման պահին գործող պայմանագրային պայմանների:

Երրորդ. նշեցինք, որ ըստ օրենսդրական փոփոխությունների՝ գրավի առարկան իրացրած գրավառուի դիմումը հիմք է իրավունքների պետական գրանցում իրականացնող մարմնում սահմանափակումները գրանցումից (հաշվառումից) հանելու համար: Այստեղ, սակայն, օրենքը գրանցող մարմնի համար բավարար է համարում գրավառուի դիմումը՝ չմանրամասնելով, թե ինչ փաստեր պետք է հիմնավորվեն այդ դիմումով: Մասնավորապես, մեր կարծիքով, գրավառուն պետք է հիմնավորի, որ ինքը կատարողական վարույթով արգելադրված և գրավի առարկա հանդիսացող գույքի վրա ար-

¹ Տե՛ս նաև Վ. Դավաթյան, Պարտապանի գույքի վրա դրվող արգելանքի իրավաբանական բնույթը և հետևանքները // ԵՊՀ իրավագիտության ֆակուլտետի ասպիրանտների և հայցորդների 2014թ . նստաշրջանի նյութերի ժողովածու: Եր., ԵՊՀ հրատ., 2015, էջեր 298-309:

տաղատական կարգով բռնագանձում տարածելու իր իրավունքից օգտվել է օրենքի պահանջների պահպանմամբ, այն է՝ այդ մասին սահմանված մեկամսյա ժամկետում ծանուցել է հարկադիր կատարողին: Հակառակ դեպքում կարող է ստացվել մի իրավիճակ, երբ գրավառուն առանց հարկադիր կատարողին ծանուցելու սկսի գրավի առարկայի իրացման գործընթաց, իսկ հարկադիր կատարողը, չստանալով գրավառուի ծանուցումը, նույնպես սկսի այդպիսի գործընթաց կատարողական վարույթում: Արդյունքում, եթե գրանցող մարմինը չուսումնասիրի տվյալ փաստերը, ապա կարող է ընդամենը գրավառուի դիմումի հիման վրա վերացնել արգելանքը այնպիսի գույքի վրայից, որն իրացվում է կատարողական վարույթում:

Մյուս կողմից, գրավառուի դիմումի բովանդակային ուսումնասիրության դեպքում գրանցող մարմինն ըստ էության մտնում է արգելանք կիրառած մարմնի՝ հարկադիր կատարողի իրավասության դաշտ և գնահատում է վերջինիս գործողությունների կամ անգործության (արգելանքը չվերացնելու) իրավաչափությունը: Նման իրավիճակը հակասում է վարչական ակտերի և վարչական մարմինների գործողությունների իրավաչափության կանխավարկածին, որը, մասնավորապես, ձևակերպվել է ՀՀ վճռաբեկ դատարանի կողմից: Վերջինս իր որոշումներում իրավական դիրքորոշում է արտահայտել առ այն, որ յուրաքանչյուր ոք պարտավոր է ելնել այն կանխավարկածից, որ վարչական ակտն ընդունված է վարչական մարմնի լիազորությունների շրջանակներում, իրավաչափ է, և ոչ ոք, այդ թվում՝ պետական մարմինները չեն կարող կասկածի տակ դնել վարչական ակտի իրավաչափությունը, քանի դեռ այն օրենքով սահմանված կարգով անվավեր ճանաչված չէ¹: Ըստ այդմ, այս խնդրի լավագույն լուծումը մենք տեսնում ենք մեկ վարչական մարմնի (գրանցող մարմնի) կողմից մեկ այլ վարչական մարմնի (հարկադիր կատարողի) կիրառած արգելանքը վերացնելու հնարավորության բացառման մեջ. արգելանքը կիրառած մարմինն ինքը պետք է վերացնի

¹ Տե՛ս, օրինակ, ՀՀ վճռաբեկ դատարանի որոշումները թիվ ՎԴ/2068/05/08 և ՎԴ/0562/05/09 վարչական գործերով:

արգելանքը՝ անհրաժեշտ հիմքերի առկայության դեպքում: Դրա համար ԴԱՀԿ մասին ՀՀ օրենքի 44.1 հոդվածի 3.1 կետը բավարար իրավական հիմք է նախատեսում, այն է՝ արգելանքի տակ գտնվող պարտապանի գույքը հարկադիր կատարողի որոշմամբ արգելանքից հանվում է ՀՀ քաղաքացիական օրենսգրքի 243.1 հոդվածով սահմանված կարգով՝ գրավի առարկան գրավառուի կողմից իրացվելու վերաբերյալ համապատասխան փաստաթուղթ ներկայացնելու դեպքում:

Չորրորդ և վերջին խնդիրը, որին հարկ ենք համարում անդրադառնալ թեմայի շրջանակում, առկա է նաև մինչև օրենսդրական փոփոխությունները և իր լուծումը դեռևս չի ստացել: Մասնավորապես, ԴԱՀԿ մասին ՀՀ օրենքի 50-րդ հոդվածի 2-րդ մասի համաձայն՝ եթե պարտապանի գրավ դրված գույքի վրա բռնագանձում տարածելու դեպքում գրավառու չի պահանջում գրավով ապահովված պարտավորության վաղաժամկետ կատարում, և այդ գույքի վրա բռնագանձում չի տարածում, ապա գույքի հարկադիր աճուրդից հետո գույքը համարվում է նոր սեփականատիրոջ կողմից գրավ դրված գրավառուի մոտ նույն պայմաններով, ինչ առկա էին մինչև գույքի հարկադիր աճուրդով իրացումը: Ակնհայտ է, որ գրավի առարկան հարկադիր աճուրդով իրացվելու պարագայում աճուրդի մասնակիցների համար առանցքային է այն հարցը, թե որքան է կազմում գրավով ապահովված պարտավորությամբ պարտապանի պարտքի չափը. գրավով ծանրաբեռնված գույքի գնորդը պետք է հաշվարկի այդ պարտքի դիմաց իր կողմից ձեռք բերվող գույքը կորցնելու ռիսկը: Մինչդեռ, գրավառուն որևէ կերպ պարտավորված չէ հարկադիր կատարողին կամ աճուրդի մասնակցին տրամադրելու պարտքի չափի մասին տեղեկություն: Ավելին, այն դեպքերում, երբ գրավառուն բանկ է, այդ տեղեկությունը պաշտպանված է բանկային գաղտնիքի մասին կանոններով: Սա, ըստ էության, ևս մեկ հնարավորություն է դառնում գրավառուի համար՝ խափանելու գրավի առարկայի նկատմամբ կատարողական վարույթում բռնագանձում տարածելու գործընթացը՝ նույնիսկ չձեռնարկելով ինքնուրույն բռնագանձման գործընթաց: Կարծում ենք, որ այս խնդրի լուծումն արդեն իսկ բխում է հարցադրումից. գրավառուն պետք է օրենքով պարտավորված լինի

տվյալ իրավիճակում հարկադիր կատարողին տրամադրելու գրավով ապահովված պարտավորությամբ պարտքի չափի մասին տեղեկություն, ներառյալ՝ բանկային գաղտնիք կազմող:

Ամփոփելով՝ կարող ենք փաստել, որ կատարված օրենսդրական փոփոխությունները, մի կողմից պաշտպանում են գրավի առարկայի վրա արտադատական կարգով բռնագանձում տարածելու իրավունք ունեցող գրավատուի իրավունքները, մյուս կողմից՝ ստեղծում են գրավատուի և պարտապանի կողմից իրենց իրավունքների չարաշահման և գրավատու չհանդիսացող պահանջատիրոջ իրավունքների խախտման վտանգներ: Այդ խնդիրները լուծելու նպատակով առաջարկում ենք հետևյալ օրենսդրական շտկումները.

- *ԴԱՀԿ մասին ՀՀ օրենքի 50-րդ հոդվածում նախատեսել կանոն, ըստ որի՝ գրավատուն հարկադիր կատարողի ծանուցումը ստանալուց հետո մեկամսյա ժամկետում ոչ միայն պարտավոր է հարկադիր կատարողին տեղեկացնել գրավի իրացման նախընտրելի եղանակի ընտրության մասին, այլ նաև այդպիսի ընտրության դեպքում նշված ժամկետում սկսել իրացման գործընթացը՝ համաձայն գրավի առարկայի վրա արգելանքի կիրառման պահին գործող պայմանագրային պայմանների:*

- *ԴԱՀԿ մասին ՀՀ օրենքի 50-րդ հոդվածում և «Բանկային գաղտնիքի մասին» ՀՀ օրենքում¹ նախատեսել կանոններ, որոնց համաձայն՝ գրավատուն, այդ թվում՝ գրավատու բանկը, պարտավոր են հարկադիր կատարողին տրամադրել գրավով ապահովված պարտավորությամբ պարտքի չափի մասին տեղեկություն, եթե գրավի առարկան իրացվում է կատարողական վարույթում:*

- *Ուժը կորցրած ճանաչել ՀՀ քաղ. օր. 243.1 հոդվածի 2-րդ մասը, որի համաձայն՝ գրավի առարկայի իրացման դեպքում դրա նկատմամբ կիրառված բոլոր սահմանափակումները դադարում են օրենքի ուժով և գրանցումից (հաշվատումից) հանվում են գրավատուի դիմումի հիման վրա:*

¹ Ընդունվել է 07.10.1996 թ., ՀՕ-80, սկզբնաղբյուրը՝ ՀՀԱԺՏ 1996.10.15/19(1119) Հոդ.230:

ПРОБЛЕМА СООТНОШЕНИЯ ПРАВ ЗАЛОГОДЕРЖАТЕЛЯ И НЕОБЕСПЕЧЕННОГО ЗАЛОГОМ ВЗЫСКАТЕЛЯ ПРИ ОБРАЩЕНИИ ВЗЫСКАНИЯ НА ЗАЛОЖЕННОЕ ИМУЩЕСТВО В ИСПОЛНИТЕЛЬНОМ ПРОИЗВОДСТВЕ

Ваагн Даллакян

*преподаватель кафедры гражданского процесса ЕГУ,
кандидат юридических наук*

В статье рассматриваются вопросы обращения взыскания в рамках исполнительного производства на то имущество должника, которое заложено у третьего лица. По данному вопросу представляется законодательство Республики Армения и изменения в нем. В частности, рассматривается тот случай, когда залогодержатель на основании договора имеет право обратиться взыскание на предмет залога без обращения в суд. Показывается, что законодательные поправки, помимо положительных моментов, содержат также риск злоупотребления залогодержателем и должником своих прав во вред необеспеченному залогом взыскателю, а также недостаточный уровень согласования двух параллельных процессов – исполнительного производства и внесудебного взыскания. Предлагаются законодательные меры по минимизации указанных рисков и всесторонней защите прав залогодержателя, залогодателя и взыскателя по исполнительному производству в данной ситуации.

THE ISSUE OF CORRELATION OF RIGHTS OF THE PLEDGEE AND THE UNSECURED CREDITOR DURING THE ENFORCED SEIZURE OF THE COLLATERAL IN ENFORCEMENT PROCEEDINGS

Vahagn Dallakyan

*Assistant Professor of the YSU Chair of Civil Procedure,
Candidate of Legal Sciences*

This article discusses the issues regarding the enforced seizure, within the frames of enforcement proceedings, of the debtor's property pledged to a third person. On this issue the legislation of the Republic of Armenia and the amendments to it are specified. In particular, we consider the case when the pledgee, based on the contract, is entitled to impose seizure on the collateral without applying to court. It is shown that the legislative amendments, in addition to the positive aspects, also contain the risk of abuse of rights by the pledgee and the debtor to the detriment of the unsecured creditor, as well as contain lack of harmonization of the two parallel processes – the enforcement proceedings and the extrajudicial seizure. Legislative measures are proposed for minimization of the mentioned risks and full protection of the rights of the pledgee, pledger and creditor in enforcement proceedings in this situation.

Բանալի բառեր՝ կատարողական վարույթ, գրավ, գրավատու, գրավատու, գրավով չպահովված պահանջատեր, արտադատական բռնագանձում:

Ключевые слова: исполнительное производство; залог; залогодержатель; залогодатель; необеспеченный залогом взыскатель; внесудебное взыскание

Key words: enforcement proceedings, pledge, pledgee, pledger, unsecured creditor, extrajudicial seizure